

BIOGRAPHY OF A SELJUK HÂTUN: SELÇUK HÂTUN

Yusuf BUDAK*

*Dr., ysfbudak07@gmail.com

Received Date: 23.09.2022 Revised Date: 02.10.2022 Accepted Date:02.11.2022

Copyright © 2022 Yusuf BUDAK. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ABSTRACT

We see that many marriages were made between Abbasi and Seljuks with political motives. In fact, it is seen that these marriages were about this way, especially during the Great Seljuk State. It can be mentioned that there are many marriages realized with the Seljuk dynasty in line with the consent of the Abbasid caliphs, as well as the marriages made with the aim of benefiting from the religious influence of the Abbasid caliphs of the Seljuk sultans. It is seen that a similar marriage was also observed in the Turkish Seljuk State, as an exceptional situation compared to the Great Seljuk-Abbasid marriages. As a matter of fact, the Seljuk Sultan of Turkey II. We see that the marriage of Kılıç Arslan's daughter Selçuk Hatun to Artukid Emir Nureddin Muhammed caused a political crisis. Seljuk Hatun, who is very upset about this situation, travels to the holy lands to do her pilgrimage, and her path crosses with the Abbasid Caliph in Baghdad. When the news of her husband Nureddin Muhammed's death was heard, a marriage was made with the Abbasid Caliph an-Nâsir li-Dinillah. Sultan of the Seljuk State of Turkey II. We have handled a biographical study of the life of Kılıç Arslan's daughter Selçuk Hatun in this manner.

Keywords: Selçuk Hatun, en-Nâsir li-Dinillâh, Nureddin Muhammed, Salahaddin Eyyubi

BİR SELÇUKLU HÂTUNUNUN BİYOGRAFİSİ: SELÇUK HÂTUN

ÖZET

Abbâs ve Selçuklular arasında siyasi saikler ile pek çok evliliğin gerçekleştirildiğini görüyoruz. Esasen bu evliliklerin özellikle Büyük Selçuklu Devleti zamanında bu minval üzere olduğu görülmektedir. Gerek Selçuklu sultanlarının Abbâsî hâlifelerinin dini nüfuzlarından istifade etmek amacıyla gerçekleştirilmiş evlilikler olsun gerekse Abbâsî hâlifelerinin rızaları doğrultusunda Selçuklu hanedanı ile gerçekleştirilmiş pek çok evlilikten bahsedilebilir. Büyük Selçuklu-Abbâsî evliliklerine nispeten istisnai bir durum olarak buna benzer bir evliliğin Türkiye Selçuklu Devleti'nde de olduğu görülmektedir. Nitekim Türkiye Selçuklu Sultanı II. Kılıç Arslan'ın kızı Selçuk Hâtun'un Artuklu emîri Nüreddin Muhammed ile gerçekleştirmiş olduğu evliliğin siyasi bir krize sebebiyet verdiğini görmekteyiz. Bu duruma çok üzülen Selçuk Hâtun Hac vazifesini yapmak için kutsal topraklara yolculuk yapar yolu Bağdad'da Abbâsî hâlifesi ile kesişir. Kocası Nüreddin Muhammed'in vefat haberi duyulunca Abbâsî Halifesi en-Nâsir li-Dinillâh ile bir evlilik gerçekleştirilir. Türkiye Selçuklu Devleti Sultanı II. Kılıç Arslan'ın kızı Selçuk Hâtun'un hayatının biyografik bir çalışmasını bu minval üzere ele aldık.

Anahtar Kelimeler: Selçuk Hâtun, en-Nâsir li-Dinillâh, Nüreddin Muhammed, Selâhaddin Eyyubi

1. GİRİŞ

Abbâsî ve Selçuklu hanedanları arasındaki evlilikler, Selçuklu tarihinin erken dönemlerinden beri görülmektedir. Özellikle iki hanedan arasındaki ilişkilerin iyi seviyede tutulması için yapıldığı görülen bu evliliklerin, istisnai durumlar hariç genellikle siyasî amaçlı olduğu bir gerçektir. Örneğin, Halife el-Kâ'im bi-Emrillâh ile Çağrı Bey'in kızı Hadîce Arslan Hâtun'un, Sultan Tuğrul Bey ile el-Kâ'im'in kızı Seyyide Hâtun'un ve Halife el-Muktedî bi-Emrillâh ile Sultan Melikşâh'ın kızı Mâh-Melek Hâtun'un evlilikleri bu cümledendir (Budak, 2018, 46-47). Ancak Abbâsî Halifesi en-Nâsir li-Dinillâh ile Sultan II. Kılıç Arslan'ın kızı Selçuk (Selçukî) Hâtun'un evliliği istisnai olarak karşımıza çıkmaktadır. -Osmanlı Sultanları Selçukluları kendilerinin yakınları olarak görmüşlerdir. Bu nedenle kendi kadınlarına Selçuk ismini verdiklerini görüyoruz. Onlar için bu isim çok sevimliydi- (Gordlevskiy, 2019, 4). Aşağıda ayrıntıları ile ele alacağımız üzere Selçuk Hâtun, Artuklu emîri Nûreddîn Muhammed ile evliydi. Fakat Nûreddîn Muhammed kendisini şarkıcı bir kadın ile aldatması üzerine Türkiye Selçuklu Devleti Sultanı II. Kılıç Arslan bu gelişmeler üzerine kendisinin ülkesine doğru hareket edecektir. Yaşanan bu gelişmeler karşısında Nûreddîn Muhammed korkup Selâhaddîn Eyyubî'ye sığınacaktır. Bu gelişmeler karşısında kendisine sığınan birini koruma refleksi ile II. Kılıç Arslan'a elçiler göndererek Nûreddîn Muhammed'i afetmesini talep edecektir. Bu durum karşısında II. Kılıç Arslan, Nûreddîn Muhammed kızını ihmal edip kendisine kötü muamelede bulunduğunu belirtir. (Rice, 2015, 64). Bunun yanı sıra kendisine önceden çeyiz olarak verdiği yerleri talep edecektir (Runciman, 2019, 353). Bu gelişmeler karşısında Selâhaddîn Eyyubî çok sinirlenecek ve kendisine II. Kılıç Arslan tarafından gönderilen elçiye çok sert mukabelede bulunacaktır. Öte yandan Türkiye Selçuklu Devleti'nin en önemli ve en kıdemli emîri olan İhtiyareddîn Hasan zekâsını kullanarak aynı zamanda insiyatif olarak Selâhaddîn Eyyubî'yi ikna etmeyi başaracaktır. Bahsi geçen vezirin itidalli bu hareketi sayesinde iki ülke savaşın eşiğinden dönmüş olacaktır. Selçuk hâtun yaşanan bu gelişmeler karşısında bu olaylara kendisinin sebebiyet vermesinden ötürü çok üzülmüştür. Bu sebeple Selçuk hâtun, 579/1183-84 yılında hac ibadetini yerine getirmek için Mekke'ye giderken Bağdâd'a uğramıştır. Selçuk Hâtun'un güzelliğinden bahsedilmesi üzerine Halife ona evlilik teklif etmiştir (İbnü'l-Esîr, 1987, 33). Bu çalışma Selçuk Hâtun'un hayatı, evlilikleri ve tarihî kişiliğini anlatmaya matuftur.

2. SELÇUK HÂTUN HAKKINDAKİ İLK BİLGİLER

Sultan II. Kılıç Arslan'ın kızlarından olan bu Hâtunun adı farklı şekillerde verilmektedir. İbn Cubeyr "Melike Hâtun" (İbn Cubeyr, 2008, 130) İbnü'l-Esîr "Selcûke (سلجوقه)" (İbnü'l-Esîr, 1987, 33), Ebu'l-Ferec "Halataita" (Ebu'l-Ferec, 1987, 519). E. Uyumaz "Selçuk" (Uyumaz, 2012, 364). olarak vermektedir. Selçuk Hâtun'un yaşamın ilk yılları hakkında kaynaklarda pek bir bilgi mevcut değildir. Dolayısıyla Selçuk Hâtun hakkında ilk bilgilere Artuklu emîri Nûreddîn Muhammed ile evlilik hayatıyla ilgili olarak yaşadığı birtakım sorunlar münasebeti ile rastlıyoruz. Bu münasbet ile Selçuk Hâtun'un hayatının ilk yılları hakkında elimizde herhangi bir bilgi mevcut değildir. Selçuk Hâtun'un evliliğinin Türkiye Selçuklu Devleti Sultanı II. Kılıç Arslan ile Eyyubî Devleti Sultanı Selâhaddîn Eyyubî'yi karşı karşıya getirmesi ile hayatı hakkında ilk bilgilere sahip olabiliyoruz (Cahen, 2000, 45-46). Daha sonraki süreçte Selçuk Hâtun böyle bir siyasî krize sebebiyet vermesi nedeniyle çok üzülecektir. Yaşanan bu gelişmeler nedeniyle Selçuk Hâtun hac vazifesini yapmak ve bir nebze olsun yaşadıklarını unutmak

maksadıyla Mekke'ye doğru yola çıkacaktır. Fakat Selçuk Hâtun başkaca durumlar ile karşı karşıya kalacaktır. Abbâsî hâlifesi ile evlilik gerçekleştirecektir.

3. HİSN-I KEYFÂ ARTUKLULARI HÜKÜMDARI NÜREDDİN İLE EVLİLİĞİ

Selçuk Hâtun, “el-Ahlâtiye” olarak da bilinir (İbnü's-Sâî, 2008, 251). İlk evliliğini Hısn-ı Keyfâ Artukluları hükümdarı Nüreddin Muhammed b. Kara Arslan b. Dâvûd b. Artuk (1167-1185) ile yapmıştır. İbn Bîbî, II. Kılıç Arslan'ın bir kızının Diyarbekir (Amid) yöneticisi Melik Salih ile evli olduğunu ve bu Hâtunun daha sonra Halife en-Nâsir ile evlendiğini belirtmektedir (İbn Bîbî, 1993, 63). Ancak yazar muhtemelen burada olayları karıştırmaktadır. Zira Halife ile evlenen Selçuk Hâtun'dur ve o da Nûru'd-dîn Muhammed ile evlenmiştir. Ayrıca devrin diğer kaynakları Melik Salih ile evlenen bir Selçuk melikesinden bahsetmemektedir (Uyumaz, 2012, 365). Bu evliliğin gerçekleştiği tarihi bilememekteyiz. Sultan II. Kılıç Arslan, bu evlilik münasebetiyle kızına Artuklu sınırlarına yakın birkaç Selçuklu kalesini çeyiz olarak vermiştir (Uyumaz, 2012, 364).

Bu evlilikten kısa bir süre sonra Türkiye Selçukluları ile Hısn-ı Keyfâ Artukluları ilişkileri bozulmuştur. Nüreddin Muhammed, eşi Selçuk Hâtun'a yüz çevirip, ona kötü muamelede bulunmuştur (Ebu'l-Ferec, 1987, 425). Süryanî Mihail bu konu ile alakalı olarak Nüreddin Muhammed'in Sultan II. Kılıç Arslan'ın kızını boşadığını ve onu kovduğunu ifade eder (Süryanî Patrik Mihail, 1944, 261). Nüreddin, bir muğanniye (şarkıcıyla) ile evlenerek ülkesine ve hazinesine o hâkim olmuştur. Sultan II. Kılıç Arslan bu durumu öğrenince derhal damadına bir elçi gönderip ya evlilik akdi sırasında aldığı kaleleri geri iade etmesini veya şarkıcı kadından ayrılmasını istemiştir. Aksi takdirde Artuklu ülkesini elinden alacağına dair tehditlerde bulunup Harput civarındaki bazı yerleri de ele geçirecektir (Ebu'l-Ferec, 1987, 426).

II. Kılıç Arslan, kızı Selçuk Hâtunun maruz kaldığı olaylardan haberdar olunca Nüreddin Muhammed'in ülkesine doğru hareket etti (Sevim, 2000, 171). Bu gelişmelerden korkan Nüreddin, Selâhaddin Eyyûbî'den yardım talebinde bulundu (Turgal, 1935, 17). Selâhaddin Eyyûbî yaşanan bu olaylar karşısında Türkiye Selçuklu Sultanı Kılıç Arslan'a bir nâme yolladı. Sultan Kılıç Arslan ise bu gelişme karşısında Selâhaddin Eyyûbî'ye bir mektup göndermiş ve konu ile alakalı ayrıntılı bir malumat sunmuştur: *“Ben kızım ile evlendiği zaman Nüreddin'e ülkesinin sınırında birkaç kale vermiştim. Şimdi vaziyet sizin de bildiğiniz hâle geldi, bu sebeple kızım ile evlendiği için benden aldığı yerleri iade etmesini istiyorum.”* (İbnü'l-Esîr, 1987, 370-371). Şeklin de ifadelerde bulunmuştur.

Sultan II. Kılıç Arslan ile Selâhaddin Eyyûbî arasında istenilen mutabakat hiçbir şekilde oluşmadı. Eyyûbî Sultanı Selâhaddin Eyyûbî haçlı birlikleri ile aralarında var olan pürüzler giderildikten sonra Türkiye Selçuklu Sultanı II. Kılıç Arslan'ın ülkesine gitmek maksadıyla yola çıkmıştır. Nüreddin Muhammed, Tel Bâşir yolu üzerinden Rabân'a doğru hareket etti. Daha sonra Nüreddin Muhammed, Selâhaddin Eyyûbî'nin bahsi geçen yerlere geldiği haberini alır almaz kendisinin yanına gelerek burada ona misafir oldu (Öngül, 2014, 74-75). Selâhaddin Eyyûbî kendisine sığınan birini başkalarına iade etmesi doğru olmazdı (Şeşen, 1987, 75). Selâhaddin Eyyûbî'nin kendisine doğru hareket ettiğini -Bu konu ile alakalı olarak Claude Cahen, Selâhaddin Eyyûbî'nin anlaşmaya yanaşmayan Sultan II. Kılıç Arslan üzerine harekete geçerek Besni'nin kuzey kısımlarına kadar Türkiye Selçuklu topraklarını işgal ettiğini belirtir. Bu sebeple II. Kılıç Arslan, Selâhaddin Eyyûbî'nin anlaşma talebine rıza gösterecektir- (Cahen, 2000, 45-46). duyan II. Kılıç Arslan bunun üzerine kendi emîrlerinden olan İhtiyâreddin Hasan'ı Selâhaddin

Eyyübî'nin yanına gönderdi ve (Süryanî Patrik Mihail, 1944, 261). “*bu adam (Nûreddîn) kızıma şöyle şöyle yaptı; mutlaka onun ülkesine gitmeli ve ona haddini bildirmeliyim*” şeklinde birtakım ifadelerde bulundu. Selâhaddîn Eyyübî kendisine bu mesajı getiren elçiye çok kızdı ve kendisine “*Efendine de ki: eğer geri dönmezse Allah'a yemin ederim ki, Malatya üzerine yürüyeceğim. Malatya'ya iki günlük mesafedeyim, oraya varmadan da atımdan inmeyeceğim, sonra da bütün ülkesine saldırıp elinden alacağım*” diyerek tehditte bulundu. İhtiyâreddîn Hasan yaşanan bu gelişmelerden hemen sonraki gün Selâhaddîn Eyyübî'ye haber göndererek bu konu hakkında kendisi ile tekrardan görüşme talebini bildirdi. Onun bu talebine karşılık Selâhaddîn Eyyübî, İhtiyâreddîn Hasan'ı huzuruna aldı: “*ben efendim adına değil kendi adıma size bir şey söylemek istiyorum ve beni bağışlayıp bana hak vermenizi talep ediyorum*” dedikten hemen sonra İhtiyâreddîn Hasan, Selâhaddîn Eyyübî'ye: “*ey Efendimiz! Bu çirkin iş senin gibi bir Sultan'a yakışmaz! Sen Sultanların en büyük en şanlı en şöhretlilerinden birisin. Halkın senin Haçlılarla anlaşma yaptığını ve cihadi terk edip ülkenin çıkarlarını bir kenara ittiğini sana emrindeki halka ve bütün Müslümanlara faydalı bir işten yüz çevirdiğini, uzak-yakın her taraftan asker toplayıp, senin ve askerlerinin bir kahbe şarkıcı için yollara düşüp büyük masraflar ettiğini duyması kadar büyük bir kötülük düşünebiliyor musunuz? Yarın Allah Teâlâ'ya ne mazeret beyan edeceksiniz? Sonra Halife'nin, diğer Müslüman hükümdarların ve bütün halkın nezdindeki itibarı ne olur? Onlara bunu nasıl anlattırın? Düşün ki, hiç kimse senin yüzüne karşı bunları söylemez; fakat meselenin böyle olduğunu bilmezler mi? Sonra farzet ki Kılıç Arslan öldü, bu kıızı da beni sana gönderdi. O sana sığınyor ve kocasından hakkını almamı istiyor. Zaten senden beklenen de budur bugün sen bunu reddedemezsin*” (İbnü'l-Esîr, 1987, 371). Demek suretiyle ayrıntılı bir beyanatta bulunmuştur (Turan, 2014, 153).

İhtiyâreddîn Hasan'ın anlamlı bu sözlerine istinaden Selâhaddîn Eyyübî “*Vallahi sen haklısın! And olsun ki, mesele senin dediğin gibidir; fakat bu adam (Nûreddîn) yanıma geldi ve bana yapıştı. Şimdi onu bırakırsam bu bana yakışmaz. Sen onunla görüş ve aranızdaki meseleyi dilediğiniz gibi halledin. Ben bu meselede size yardımcı olur ve onun yaptığı işin kötü olduğunu söylerim*” demiştir (İbnü'l-Esîr, 1987, 372). Şahsen ne yapılması gerekiyorsa onu yapacağına dair teminat verdi. İhtiyâreddîn Hasa, daha sonra Artuklu hâkimi Nûreddîn Muhammed ile de görüşecektir. Artuklu hâkimi Nûreddîn Muhammed'in bir yıl içerisinde mezkûr şarkıcıdan ayrılmasını şayet bu davranışı yapmayacak olursa Selâhaddîn Eyyübî'nin bu sebepten kendisine yönelik herhangi bir yardımın yapılmaması kararı alındı. Anlaşılan konu üzere tayin edilmiş süre tamamlanınca Nûreddîn Muhammed, bahis konu olan bu şarkıcı kadını kendi yanından uzaklaştırmıştır. Bahis mevzu olan bu şarkıcı da Bağdâd'a gitmiş ve ömrünün sonlarına değin burada kalmıştır (Süryanî Patrik Mihail, 1944, 262).

Yaşanan bu gelişmeler karşısında taraflar arasında yaşanan sorunlar çözülmüş ve Türkiye Selçuklu Devleti ile Eyyübî Devleti arasında çıkması muhtemel savaş engellenmiştir. Taraflar arasında bu sorun tatlıya bağlanmıştır (Şeşen, 1987, 76). Nitekim Selâhaddîn Eyyübî bu sıralar haçlı birlikleri ile mücadele etmenin planlarını yapıyordu. İki devlet arasında sorunların bu şekilde çözülmüş olması pek çok açıdan fayda getiriyordu. Öyleki kısa bir süre sonra (1187) Selâhaddîn Eyyübî Kudüs'ü haçlıların elinden alacaktır. Kudüs'ün haçlıların elinden alınışı Avrupa'da büyük yankı uyandıracaktır. Bu gelişmeler karşısında Frederik Barbarossa liderliğinde Alman haçlı birliği Kudüs'ü geri almak amacıyla harekete geçecektir. Ancak III. Haçlı seferi olarak tarihteki yerini alan bu sefer amacına ulaşamayacaktır. Çünkü Frederik Barbarossa Türkiye Selçuklu Devleti topraklarında geçerken bir hayli hırpalanacak ve sonrasında da

Frederik Barbarossa Silifke Göl'üne girecek akıntıya kapılan Barbarossa boğulacaktır. Bu gelişme karşısında III. Haçlı seferi başarısızlıkla sonuçlanacaktır. Esasen bu açıdan olay değerlendirilecek olursa gayrı Müslimlere karşı Müslümanların birlik olmaları icap eder. Bu sebeple hem Selâhaddîn Eyyûbî hem de II. Kılıç Arslan birbirleri ile mücadele etmenin doğru olmadığı kanaatine sahiptiler. Aralarında yaşanan bu gerginliği bu sebeple fazla uzatmadan çözümlenmişlerdir (Budak, 2022, 108-109).

Selçuk Hâtun, muhtemelen yaşanan bu gerginlik sırasında hac için Mekke'yi ziyarete gitmiştir. Selçuk Hâtun, Mekke yolunda iken Bağdâd'a uğramış ve burada eşi Nüreddîn Muhammed'in vefat ettiği haberini almıştır (Ebu'l-Ferec, 1987, 519). Nüreddîn Muhammed'in vefat etmesi üzerine bu evlilik sona ermiştir. Henüz o ölmeden önce Selçuk Hâtun'a evlilik teklifinde bulunan Halife en-Nâsir da, Nüreddîn'in ölümü ile Selçuk Hâtun ile evlenecektir.

4. ABBÂSÎ HALİFESİ EN-NÂSİR Lİ-DİNİLLÂH İLE EVLİLİĞİ (580/1184-85)

Çalışmamızın giriş kısmında da belirttiğimiz üzere Büyük Selçuklu Devleti ile Abbâsî Devleti arasında pek çok evliliğin gerçekleştirildiği ve yapılan bu evlilikler genel olarak siyasi kaygılar doğrultusunda yapıldığı aşikârdır. Fakat Türkiye Selçuklu Devleti ve Abbâsî Devleti arasındaki bu evlilik pek de alışık olmadığımız bir şekilde karşımıza çıkıyor. Nitekim Büyük Selçuklu Devleti ve Abbâsî Devleti arasında yapılan bu evlilikler siyasi saikler ile yapılmış olsa da Türkiye Selçuklu Devleti Sultanı II. Kılıç Arslan'ın kızı Selçuk Hâtun'un bu evliliği istisnai bir durum olarak karşımıza çıkar. Çünkü Abbâsî Halifesi en-Nâsir li-Dinillâh'ın bu evlilik ile ilgili olarak herhangi bir siyasi kaygı taşımadığı ve bu konu ile alakalı olarak tamamen Selçuk Hâtun'un güzelliğinden etkilendiği ve kendisini tanıdıktan sonra kendisine aşık olduğunu ileri de ayrıntıları ile göreceğiz (Ebu'l-Ferec, 1987, 519).

İbn Cübeyr, Ermenistan ve Rum memleketine sınır olan bölgelerin hâkiminin -İbn Cübeyr burada ve başka yerlerde Sultan II. Kılıç Arslan'ın oğlunu Sultan Mesud diye tanımlamaktadır (İbn Cübeyr, 2008, 266.)- kızı Melike Hâtun olduğunu ifade eder. Melike Hâtun ile beraber hac vazifesini yapmak üzere hareket eden bu kafile içerisinde iki Hâtun daha vardı. İbn Cübeyr bu iki Hâtun ile ilgili olarak bilgi vermez. Bu üç Hâtun hac emîri Ebu'l Mekarim Taştekin ile beraber hac vazifesini yapmak için gelmişlerdi. Ebu'l Mekarim Taştekin hac emîrliğini yaklaşık 8 yıldır icra etmektedir. Bu sebeple Ebu'l Mekarim Taştekin her yıl halife adına buraya gelmektedir. Bahsi geçen bu üç Hâtun arasında en önemli sayılabilecek kişi kuşkusuz Selçuk Hâtundur (İbn Cübeyr, 2008, 130.).

Selçuk Hâtun'un hac için Mekke'yi ziyarete giderken yolda Bağdâd'a uğradığında yukarıda belirtmiştik. Burada Abbâsî Halifesi en-Nâsir li-Dinillâh'a onun güzelliğinden bahsedilmiş, o da sarayının ihtiyar kadınlarını, onu kendisine nişanlamak üzere göndermiştir. Ancak Selçuk Hâtun, evli olduğunu bildirerek özür dilemiş ve Halife ile evlenmesinin imkânsız olduğunu anlatmıştır. Daha sonra Bağdâd'dan ayrılarak Mekke'ye giden Selçuk Hâtun, Halife'den korktuğu için yolda rotasını değiştirerek, Suriye yolu ile Anadolu'ya dönemeye karar vermiştir. Diğer taraftan Halife, Selçuk Hâtun'un bu şekilde hareket edeceğini önceden tahmin ettiği için, emrindeki bir grup süvariye Mekke'yi ziyarete gidiyormuş gibi Selçuk Hâtun'un ardından yolladı. Selçuk Hâtun, yolunu değiştirmeye karar verdiği zaman, Halife'nin adamları ona engel oldu ve kuvvet kullanmak suretiyle onu tekrar Bağdâd'a getirdiler. Hâtun, Bağdâd'a varır varmaz eşi Nüreddîn Muhammed'in vefat ettiğini (1185) haberini aldı. Selçuk Hâtun halife ile

evliliğini dini mazaretlere istinaden kabul etmiyordu. Nitekim Selçuk Hâtunün ileri sürebilecek bir bahanesi de kalmamıştı. Yaşanan bu gelişmeler üzerine halife en-Nâsir, onu çağırarak saraya aldı ve onunla evlendi (Ebu'l-Ferec, 1987, 519).

Halife, Selçuk Hâtun'u bütün varlığı ile seviyordu. Hâtun, Halat'taki sarayına benzer bir saray isteyince, ondan sarayının vasıfları ve hususiyetleri hakkında malûmat alarak, vezirine yapılacak olan saray ve bahçenin planını verdi. Vezir, derhal 200 mimar ve 2000 işçi buldu, bunlar da lazım olan taşları ve harçları hazırlayarak her biri ayrı bir bölümde bütün gün çalıştı. Diğer taraftan eski sarayların kapıları sökülerek yeni saraya takılmış, bahçelerdeki ağaçlar yerlerinden çıkarılarak yeni bahçeye dikilmiş, velhasıl akşam olduğu zaman bütün işler bitmiş, halılar ve yaygılar yayılmış, lüzumlu eşyanın hepsi getirilmiş ve Selçuk Hâtun yeni saraya yerleşmiştir (Ebu'l-Ferec, 1987, 519-520).

5. HÂTUN'UN ÖLÜMÜ (584/1188-89) VE ŞAHSİYETİ

Selçuk Hâtun 2 Rebî'u'l-âhir 584 Pazartesi günü vefat etmiştir (İbnu's-Sâ'î, 2008, 253). et-Tâc'da cenaze namazı kılınan Selçukî Hâtun, şehrin batı yakasında bir yere defnedildi. Hâtun'un ölümüne çok üzülen Halife, onun üç gün boyunca matem tutmuştur -"Üç gün boyunca türbesinde yası için oturuldu. Yasa vezir, devlet büyükleri, emirler ve âlimler de katıldılar, onlar Cuma ve Pazartesi geceleri de yas için hazır bulundular ve bu esnada bol miktarda para dağıtıldı"(İbnu's-Sâ'î, 2008, 253).- Halife, daha sonra Selçuk Hâtun'un kabrinin üzerine bir türbe yaptırdı. Türbenin yanı başına da "er-Remle" ismiyle meşhur ribatını yaptırdı ((İbnü'l-Esîr, 1987, 372). Bununla birlikte onun için yaptırdığı sarayı ve bahçeyi yıktırmıştır (Ebu'l-Ferec, 1987, 520). Selçuk Hâtun yaşamış olduğu evliliğin gerek Türkiye Selçuklu Devleti gerekse Eyyûbî devletini karşı karşıya getirmesi nedeniyle çok müteessir olacaktır. Selçuk Hâtun'un evliliğinin böylesi bir siyasi krize sebep oluşu kendisinin kutsal topraklara gitmesinin gerekçelerini oluşturacaktır. Fakat bu kutsal vazifeyi yerine getiremeden yolu Abbâsî hâlifesi ile kesişecek ve kendisine yaptırılan sarayda hayatın sonuna kadar yaşayacaktır.

6. SONUÇ

Sultan II. Kılıç Arslan'ın ismini bildiğimiz iki kızından biri olan Selçuk Hâtun Artuklu Emîri Nûreddîn Muhammed ile evlenmiştir. Siyaseten yapılan bu evlilik daha sonraki süreçte siyasi krizlere de sebebiyet verecektir. Nûreddîn Muhammed Sultan Kılıç Arslan'ın kızını ihmal edecek ve kendisiyle ilgilenmeyecektir. Öte taraftan bir şarkıcıya aşık olan Nûreddîn Muhammed ülkesi üzerinde hâkimiyeti bu şarkıcıya verecektir. Bu gelişmeleri öğrenen Sultan II. Kılıç Arslan öncesinde kendisine çeyiz olarak vermiş olduğu toprakları ele geçirmek için harekete geçecektir. Yaşanan bu gelişmeler karşısında korkan Nûreddîn Muhammed çareyi Selâhaddîn Eyyûbî'ye sığınmakta bulacaktır. Selâhaddîn Eyyûbî ile Sultan II. Kılıç Arslan arasında gidip gelen elçiler ve bilhassa İhtiyâreddîn Hasan bu iki devlet arasında savaşın çıkmasına engel olacaklardır. Bu iki devletin savaşmalarına sebebiyet verdiği için Selçuk Hâtun çok üzülecek ve bu sebeple Mekke'ye Hac ve vazifesini yapmak amacıyla hareket edecektir. Hac yolculuğu esnasında Bağdad'a uğrayan Selçuk Hâtun'un güzelliği konuşulur olmuştur. Bunun üzerine Abbâsî halifesi en-Nâsir-Lidînillâh sarayındaki kadınları göndererek kendisini evlilik teklif etmiştir. Ancak kendisinin halihazırda evli olması ve halifenin bu isteğinin yerine getirilemeyeceğini belirtmiştir. Ancak kısa bir süre sonra kocası Nûreddîn Muhammed'in ölüm haberi Bağdad'a ulaşınca halife en-Nâsir-Lidînillâh aradaki engelin

kalktığını belirterek evlilik teklifini yinemiştir. Selçuk Hâtun bir nevi halifeden kaçma adına kendisini Hac vazifesini yapmak için yola çıkacağını bahsi geçen evliliğin dönüşten sonra ancak gerçekleşebileceğini belirtmiştir. Esasen Selçuk Hâtun Bağdad'tan ayrılır ayrılmaz Anadolu'nun yolunu tutma niyetindeydi. Görünüşte Selçuk Hâtun Hac vazifesini yapmak amacıyla hareket etmiş halife de kendisine güvenmeyerek arkasından bir birlik göndererek yönünü değiştirdiği takdirde kendisini alıkoymalarını istemiştir. Nitekim Selçuk Hâtun Bağdad'tan çıkar çıkmaz kısa bir süre sonra yönünü Anadolu'ya çevirecek ve bunun üzerine kendisini takip eden atlı birlikler kendisini alıkoymak üzere halifeye getireceklerdir. Bu durumda en-Nâsır-Lidînillâh'ın zoruyla evlenecek ve kendi ülkesindeki sarayına benzer bir saray kendisine özel olarak yaptırılacaktır. Hanife en-Nâsır-Lidînillâh Selçuk Hâtun'u her isteğini yerine getirmek için adeta seferber olmuştur. Selçuk Hâtun'un daha önce yaşadığı ve kaldığı saraya benzer bir sarayı Bağdad'da yaparak Selçuk Hâtun'a vermiş olduğu değeri göstermektedir. Kaynaklardan edindiğimiz bilgilere istinaden halifenin Selçuk Hâtun'a çok ciddi bir şekilde bağlı olduğunu görüyoruz. Halife'nin Selçuk Hâtunu çok sevdiğini ve kısa bir süre sonra ölümünün ardından ise çok üzüldüğünü kaynaklarda görüyoruz. Bu çalışmamızda Abbâsî ve Büyük Selçuklular ile evliliklerinden farklı ve istisnai bir durum olarak Türkiye Selçuklu Devleti ile Abbâsî Devleti arasında gerçekleşmiş bir evliliği ele aldık. Siyasi kaygıların dışında tamamen bir rastlantı sonucu Selçuk Hâtun'un yolunun Bağdad'da Abbâsî hâlifesi ile kesişmesi ve akabinde halifenin kendisini eş olarak istemesi sonucunda gerçekleşmiş bir evliliktir. Bizim bu evliliğe istisnai bir bakış açısı getirmemiz esasen rastlantı sonucu gerçekleşmiş hiçbir siyasi ve dini kaygı güdülmeksizin yapılmış bir evlilik olmasındandır.

REFERENCES

- Öngül, Ali, *Selçuklular Tarihi II Anadolu, Selçukluları ve Beylikler*, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul 2014, 74-75.
- Sevim, Ali, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2000.
- Cahen, Claude, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, (Çev. Erol Üyepazarcı), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2000, s. 45-46
- Ebü'l-Ferec Gregory, (Bar Hebraeus), *Abu'l-Farac Tarihi II*, (Çev. Ömer Rıza Doğrul), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1987.
- el-Ömerî, Şihabeddîn b. Fazlullah, *Türkler Hakkında Gördüklerim ve Duyduklarım*, (Çev. ve Notlar: D. Ahsen Batur), Selenge Yayınları, İstanbul, 2014.
- Uyumaz, Emine, "Türkiye Selçuklu Sultanları, Melikleri ve Melikelerinin Evlilikleri", *Eyyubiler: Yönetim, Diplomasi, Kültürel Hayat*, ed. Önder Kaya, İstanbul 2012, s. 364.
- Uyumaz, Emine, "Türkiye Selçuklu Sultanları, Melikleri ve Melikelerinin Evlilikleri", *I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi Bildiriler*, Konya 2001, II, 397-421.
- Turgal, Hasan Fehmi, *Anadolu Selçukileri Münecimbaşıya Göre*, Türkiye Basımevi, İstanbul 1935, 17.
- İbn Bîbî, *el-Evamirü'l-Ala'ıye Fi'l-Umuri'l-Ala'ıye (Selçukname I)*, (Çev. Mürsel Öztürk), T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993.
- İbn Cübeyr, *Endülüs'ten Kutsal Topraklara*, (2. Baskı), (Çeviren İsmail Güler), Selenge Yayınları, İstanbul 2008.

- İbnü'l-Esîr, *İslâm Tarihi: el-Kâmil fi't-Târih Tercümesi*, XI, (Çev. Abdulkerim Özeydin), İstanbul 1987.
- Artuk, İbrahim, *Artuk Oğulları Tarihi*, Gençler Kitapevi, İstanbul 1944, 99-100.
- Turan, Osman, *Selçuklu Tarihi Araştırmaları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014, 153.
- Şeşen, Ramazan, *Salâhaddîn Eyyübî ve Devlet*, (Ed. Kenan Seyihanoğlu), Çağ Yayınları, İstanbul 1987.
- Runciman, Steven, *Haçlı seferleri tarihi*, Cilt II-III, (Çev. Fikret İşıltan), Ankara, 2019.
- *Süryani Patrik Mihail'in Vakainamesi, II. kısım: 1042-1195*, (Çev. Hrant D. Andreasyan), Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, 1944.
- Rice, Tamar Talbot, *Anadolu Selçuklu Tarihi*, (Çev. Tuna Taştan), Nobel Yayınları, Ankara 2015.
- Gordlevskiy, Vladimir Aleksandroviç, *Küçük Asya'da Selçuklular*, (2. Baskı), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2019.
- Budak, Yusuf, *Türkiye Selçuklu Devleti Sultanı II. Kılıç Arslan ve Dönemi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Erzurum 2022.
- Budak, Yusuf, *Abbasi Halifesi el-Muktedî Bi Emrillah ve Dönemi (1075-1094)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı 2018.